

UITTREKSEL VAN DE VOORDRACHT "DE MIOCENE ONTSLUITING TE DINGDEN" GEHOUDEN
OP DE WETENSCHAPPELIJKE VERGADERING OP 29 JANUARI 1966 TE ROTTERDAM.

door A. W. Janssen

De vanouds beroemde miocene ontsluiting bij de Königsmühle te Dingden in Westfalen is de laatste jaren door leden van de Werkgroep intensief bezocht en bemonsterd. Vooral de onder de beekbedding liggende "Feinsande" werden uitgebreid bemonsterd. Een overzicht wordt gegeven van de geografische ligging van de vindplaats en van de geologie van het gebied. Aan de hand van enkele dia's wordt het profiel besproken, waarbij duidelijk blijkt dat dit profiel in twee niveau's kan worden gesplitst, n.l. de z.g. Glimmerton of Dingdener Schichten en de daaronder liggende Feinsand of Bislicher Schichten. De manier van ontsluiten d.m.v. putten graven van het Feinsand wordt uitvoerig toegelicht. De ondergrens van dit Feinsand en daarmee de dikte, is onbekend, omdat in dit gebied geen enkele boring is gemaakt. Anderson geeft echter aan een dikte van 40 meter te verwachten. De aanwezige fauna wordt besproken aan de hand van een aantal min of meer representatieve soorten, waarvan kleurendia's worden vertoond. Hierna volgt een korte bespreking van een tweetal mioceenafzettingen die in de Achterhoek werden aangetroffen. Het mioceen van de Achterhoek werd tot op heden in zijn geheel gecorreleerd met de miocene Reinbek Stufe, waartoe o.a. het gehele Dingdener profiel behoort. In de eerste plaats wordt genoemd de laag van Ticheloven bij Eibergen. In verband met het voorkomen van enkele typische soorten, gecombineerd met het voorkomen van Cyprina islandica en Glycymeris deshayesi moest deze laag vroeger worden gecorreleerd met het Anversien (verm. Zanden van Antwerpen). In een onlangs gemaakte puls boring te Stemerdink bij Winterswijk werden van ongeveer 10 - 12 m - m.v. lagen aangetroffen die op grond van hun fauna gerekend moeten worden tot de Bislicher Schichten (feinsand). ONDER deze lagen werd een fauna aangetroffen geheel overeenkomend met de fauna van Ticheloven, waarmee bewezen is dat deze fauna ouder is dan de Bislicher Schichten. Op grond van de eerste correlatie tussen Ticheloven en Anversien ontstaat nu een hiaat tussen de Reinbek Stufe en de Hemmoor Stufe in de Duitse stratigrafie, waar dus equivalenten van de Zanden van Edegem blijken te ontbreken. Uit een oudere publicatie van Ten Dam en uit materiaal van Ten Dam in de collectie van het Natuurhistorisch Museum te Rotterdam blijkt dat deze in Dingden materiaal verzameld heeft, dat vermoedelijk overeenkomt met het Tichelovenmateriaal, dus met Anversien. Naar deze ontsluiting is reeds herhaaldelijk gezocht,

maar tot op heden zonder succes. In de publicatie van Anderson (1964) worden echter een aantal oude ontsluitingen genoemd in de omgeving van Dingden, die inmiddels verdwenen zijn. Hierbij wordt er een genoemd in de Feebach, die gezien de omstandigheden ter plaatse, heel goed de ontsluiting van Ten Dam geweest kan zijn. In de toekomst zal worden getracht deze plaats weer te ontsluiten.

Door de correlatie van Ticheloven met Anversien ontstaat nog een ander merkwaardig verschijnsel. In België zou dan, juist op het HOOGTEPUNT VAN DE TRANSGRESSIE een hiaat ontstaan tussen Deurnien en Zanden van Antwerpen. Tijdens dit hiaat zijn in Duitsland de Reinbek en de Langenfeld Stufe gevormd. Hoewel in België de overgangen van de ene laag naar de andere niet best bekend zijn lijkt het toch zeker onaannemelijk dat zo'n groot hiaat aanwezig is, vooral ook wanneer de faunae van de miocene lagen worden bestudeerd.

Resumerend kan worden gezegd dat deze voorlopige correlatiepoging zeer onbevredigend en hoogstwaarschijnlijk onjuist is. Waar echter de fout zit is momenteel nog niet verklaarbaar. In eerste instantie moet hiervoor een boring komen op het terrein van de Königsmühle te Dingden, om vast te stellen of aldaar ook een fauna kan worden aangetoond zoals te Ticheloven. In dat geval is de correlatie Stemerding (10-12 m) - Reinbek Stufe (Feinsand) bewezen, welke tot nu toe nog op slechts zeer weinig materiaal gebaseerd is.

NW DUITSLAND	ACHTERHOEK	BELGIË
GRAMM STUFE	LAAG VAN DELDEN	DEURNIEN
LANGENFELD STUFE	DE KOERBOOM	} Hoogtepunt transgressie
REINBEK STUFE (GLIMMERTON)	ZWILBROEK (GROEVE)	
REINBEK STUFE (FEINSAND) ①	② STEMERDINK (10-12 m. m.v.)	
?	TICHELOVEN ③	
} HEMMOOR STUFE	↓	ZANDEN VAN EDEGEM
		ZANDEN VAN HOUTHALEN
OLIGOCEEN	OLIGOCEEN	OLIGOCEEN

Fig. 2. Miocene afzettingen in het Noordzeebekken, na veronderstelde correlatie van de lagen 1 met 2 en 3 met 4. (Zie tekst).

In de discussie die op de voordracht volgt, wordt door o.a. Cadee gepoogd een oplossing voor het probleem te vinden, b.v. door de Tichelovenlaag boven de Reinbek Stufe te plaatsen. Dit wordt min of meer aannemelijk gemaakt door de geografische ligging van de ontsluiting in de Feebach, die stroomopwaarts en dus hoger ligt dan de Königsmühle. Zolang echter deze ontsluiting niet bemonsterd is kan hierover weinig worden gezegd. Bovendien wordt het onderzoek sterk geremd doordat het mioceen in deze omgeving geërodeerd is, waardoor slechts weinig of niets over de bovengrens bekend is.

Literatuur:

1934 Ab ten Dam. Een Tweede Stemerdingbrug. In: Amoeba, jrg. 13, no. 3, p. 33. Maart 1934.

1964 H. J. Anderson. Die miocäne Reinbek-Stufe in Nord- und Westdeutschland und ihre Mollusken-Fauna. Fortschritte in der Geologie von Rheinland und Westfalen, Bd 14, Krefeld.
(hierin vooral de pagina's 65 t/m 67)

Onderstaande afbeelding is figuur 1, behorend bij het artikel van A.W. Janssen.

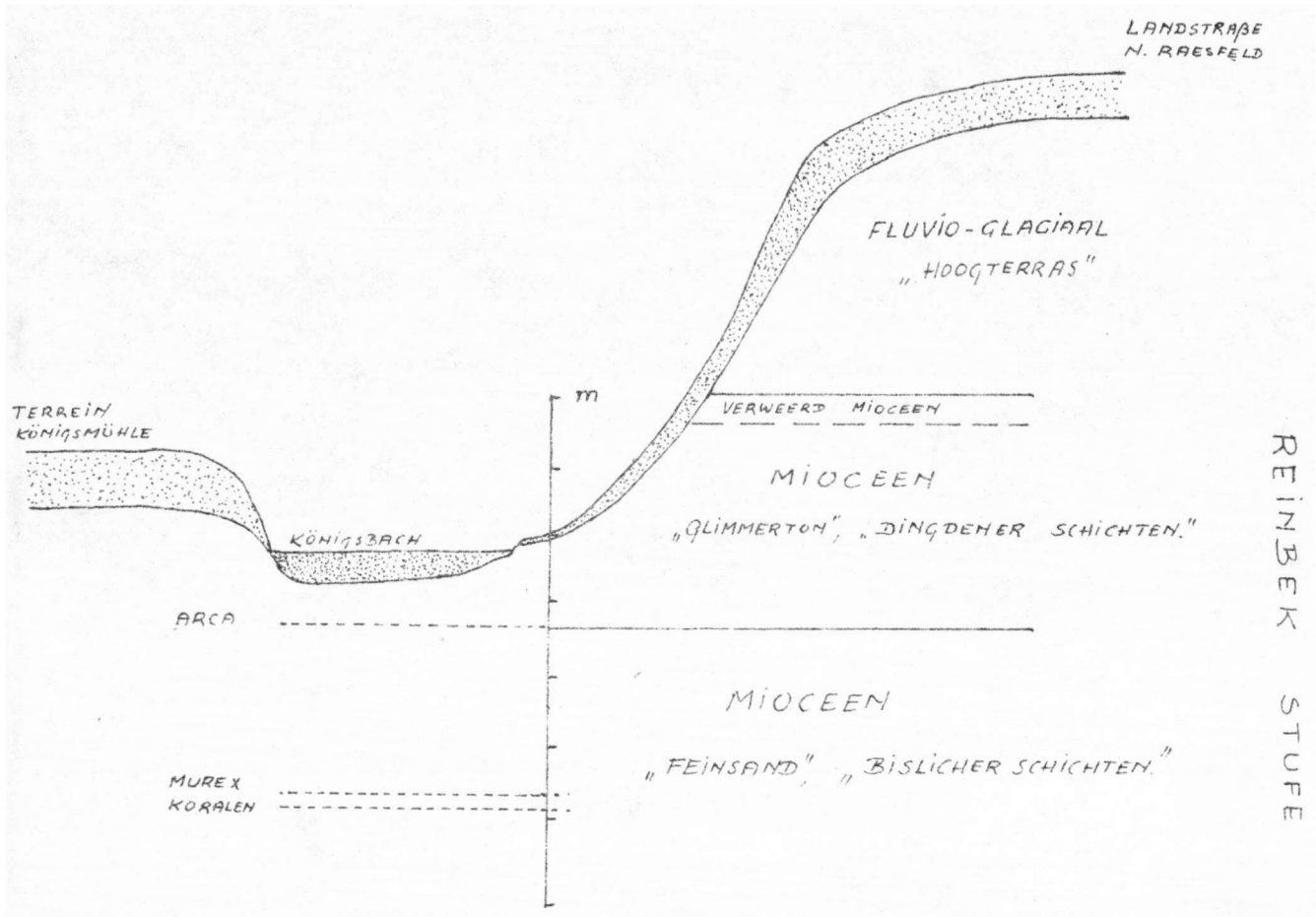

Fig. 1. Ontsluiting Dingden, Königsmühle.